

Анотація

У статті розглядається сутність міжкультурної компетентності і особливості процесу формування і розвитку її у студентів художньо-педагогічних спеціальностей.

Аннотация

В статье рассматривается проблема формирования и развития межкультурной компетентности у студентов художественно-педагогических направлений.

Summary

The article presents the essence of cross-cultural competence and feature of process of forming and development of it is examined for students artistically pedagogical specialties.

Ключові слова: компетентність, технологія, міжкультурна взаємодія, діалог культур, синтез мистецтв.

Ключевые слова: компетентность, технология, межкультурное взаимодействие, диалог культур, синтез искусств.

Key words: competence, technology, cross-cultural co-operation, dialog of cultures, synthesis of arts.

Подано до редакції 16.08.12.

УДК 37.018.1(073)

©2013

Кобилянська Л.І.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ГУВЕРНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Головною метою української освіти сьогодні визначено створення сприятливих умов для розвитку особистості, творчої самореалізації дитини. Вирішення цього завдання вимагає визнання можливості варіативності отримання освіти кожною дитиною, у залежності від її можливостей, здібностей, стану здоров'я, з урахуванням побажань батьків тощо. Саме тому природним стає відродження чи поява нових альтернативних освітніх систем, що виникають як виклик освітньо-виховним інститутам соціуму, та тісно пов'язані зі змінами у потребах і запитах дітей та їх батьків.

Особливе місце серед них займає гувернерство, що має багатостолітню історію й сьогодні стає реальністю освітньо-виховної практики в Україні та предметом педагогічних та історико-педагогічних досліджень. Гувернерство – педагогічна система, яка функціонує на основі соціального замовлення і здатна виконувати покладену на неї освітньо-виховну функцію у взаємодії з іншими освітньо-виховними закладами, створюючи умови для самореалізації, соціальної адаптації, мотиваційного та творчого розвитку й самовизначення особистості. Сьогодні для української освітньої теорії і практики важливим є усвідомлення педагогічного потенціалу гувернерства як системи, що здатна забезпечити індивідуальну траєкторію освітнього, виховного та особистісного розвитку дитини. Як нестандартне педагогічне явище, воно має суттєві переваги перед колективною формою навчання й виховання, які полягають у індивідуальному підході до особистості вихованця, можливості творчого пошуку методик та технологій виховання, своєчасного коригування дій наставника залежно від ситуації виховання.

Специфіка діяльності домашнього педагога-гувернера передбачає вимоги, якість виконання яких залежить від рівня його професійної підготовки. Система підготовки гувернерів у якості базових цілепокладальних компонентів містить, з одного боку, формування й розвиток необхідних професійних якостей (педагогічних знань, умінь, інтуїції), що забезпечать їм професійний підхід до діяльності, а з іншого – створення умов для постійного удосконалення власної педагогічної майстерності (формування установки на саморозвиток, залучення до експериментальної роботи). Зміст цієї підготовки інтегрує загальнопрофесійне навчання та пошук й розвиток індивідуального професійного іміджу. Професійна підготовка повинна забезпечити оволодіння майбутнім гувернером усім комплексом знань та практичних умінь для надання багатoproфільних послуг й педагогічної допомоги сім'ї в індивідуальному навчанні та вихованні дитини, її соціалізації, розвитку творчих здібностей, корекції поведінки; сприяти виробленню умінь надавати необхідну психолого-педагогічну допомогу батькам тощо.

Стратегія професійної підготовки гувернерів у ВНЗ передбачає суб'єктивний розвиток й саморозвиток особистості майбутнього фахівця, здатного не лише ефективно застосовувати педагогічні та соціальні технології, але й виходити за усталені межі нормативної діяльності, здійснювати інноваційні процеси, творити в широкому значенні цього слова. Формування педагогічної креативності – важливий напрям у вирішенні цих завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... З огляду на комплексний характер досліджуваної проблеми спектр наукових досліджень, дотичних до її вирішення, достатньо широкий. Провідні українські науковці обґрунтовано доводять доцільність й необхідність формування креативності у професійній підготовці майбутніх учителів (А.Алексюк, Р.Гуревич, І.Зязюн, Н.Ничкало, С.Сисоєва, М.Сметанський та ін.). Концептуальне підґрунтя окресленої проблеми створюють дослідження, присвячені визначенню специфіки професійної праці учителя (Р.Гуревич, Е.Карпова, Н.Кічук, Н.Кузьміна, О.Савченко, В.Сластьонін та ін.); реалізації технологічного підходу до професійної підготовки у ВНЗ (С.Архангельський,

В.Безпалько, І.Богданова, М.Кларін, Б.Ліхачов, М.Нікандров, О.Падалка, О.Пехота, І.Підласий, О.Пометун, С.Сисоєва, В.Серіков та ін.); з'ясуванню особливостей творчої педагогічної діяльності (К.Абульханова-Славська, В.Загв'язинський, В.Кан-Калік, Ю.Кулюткін, М.Поташик, А.Семенова та ін.); науковому обґрунтуванню сутності креативності (Д.Богоявленська, Д.Векслер, Дж.Гілфорд, Г.Грубер, Р.Кеттел, А.Маслоу, А.Олах, Р.Стернберг, А.Танненбаум, К.Тейлор, Р.Термен, Е.Торренс та ін.); формуванню креативності як необхідної якості педагогічних працівників (Н.Вишнякова, Т.Галич, Н.Мойсеюк, Л.Подимова, Л.Романишина, Т.Сидорчук, М.Сметанський, Л.Степанов, Г.Тарасенко, В.Шинкаренко та ін.).

Останніми роками науковцями (В.Андрєєв, В.Загв'язинський, М.Нікандров, С.Сисоєва, Д.Чернілевський та ін.) активно розробляється новий напрям педагогічної науки – “креагогіка”, предметом дослідження якого є сутність та умови педагогічної творчості, ознаки цього процесу, шляхи й способи її формування.

Професійна підготовка гувернерів у різних типах навчальних закладів, зокрема й у ВНЗ, стала предметом наукових розробок російських учених (О.Балидіна, А.Ганічева, В.Кирилов, С.Купріянов, С.Марченко, Т.Одарченко, Л.Пасечник, Т.Тімохіна, С.Трошина, Н.Чукліна та ін.), а у останнє десятиліття й вітчизняних (І.Акінішева, А.Бардінов, В.Бардінова, Г.Беленька, М.Головко, О.Корх-Черба, Н.Максимовська, М.Машовець, Н.Савельєва, Є.Сарапулова, Д.Федоренко, С.Хлебик, О.Шароватова та ін.). Разом із тим педагогічна креативність як одна із провідних професійно-особистісних рис гувернерів (соціальних гувернерів) не стала предметом окремого дослідження, що й зумовлює актуальність даної публікації.

Формування цілей статті... З огляду на вищезазначене метою даної статті є обґрунтування шляхів, форм та методів формування педагогічної креативності майбутніх гувернерів у процесі вузівської підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження... У науковій думці поняття “креативність” логічно пов'язане з терміном “творчість”, причина цього явища є походження терміна “креативність” (з лат. creatio – творіння; з англ. creativity – творчий потенціал, творчі здібності), тобто у етимології терміну простежується наявність елементу творчості. Більшість учених схиляються до думки, що природа творчості – єдина, тому й здатність до неї – універсальна й повинна розглядатись як найвищий прояв активності людини, що ґрунтується на створенні чогось нового, оригінального. Творчість сприяє розвитку спостережливості, легкості комбінування інформації, готовності до вольового напруження, чутливості до виявлення проблем. При цьому головним критерієм творчості (за Е.Фромом) є не якість результату, а характеристики та процеси, що активізують творчу продуктивність. Саме це власне і є креативність. Тобто творчість є діяльнісною категорією, а креативність – особистісною.

Стосовно поняття “педагогічна креативність”, то (за єдності загальних підходів до трактування) дослідники у своїх визначеннях все ж намагаються виокремити особливі аспекти. К.Кречетников вважає, що креативність – це інтегральна стійка характеристика особистості, що визначає її здатності до творчості, прийняття нового, нестандартного творчого мислення, генеруванню великого числа оригінальних і корисних ідей [4]. Її прояви різноманітні: оригінальність і швидкість мислення, здатність знаходити несподівані рішення, здавалося б, у безвихідній ситуації, багата уява, почуття гумору, створення нових оригінальних продуктів.

Щодо параметрів креативності науковець виділяє наступні: оригінальність (здатність продукувати віддалені асоціації, рідкісні ідеї, відповідати на подразники нестандартно); проблемність (здатність до виявлення й постановки проблем); продуктивність (здатність до генерування великої кількості ідей); гнучкість (чутливість до протиріч, здатність упроваджувати різноманітні ідеї, швидко переключаючись з однієї ідеї на іншу); творчість (здатність поліпшувати об'єкт, додаючи деталі); теоретичність (здатність до вирішення проблем шляхом аналізу й синтезу); метафоричність (схильність до фантазії, об'ємних асоціацій, використання символічних і графічних засобів для вираження своїх думок, ідей, уявлень). Креативними якостями особистості є асертивність, натхненність, винахідливість, ініціативність, інтуїція, нестандартність, прогностичність, розкутість думок і почуттів, самобутність, кмітливість [4].

Відома українська учена С.Сисоєва виділяє наступні ознаки педагогічної креативності: високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-перетворюючий стиль мислення; розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо); проблемне бачення, творча фантазія, розвинута уява; специфічні особистісні якості (любов до дітей, безкорисливість, сміливість, готовність до розумного ризику у професійній діяльності, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм); специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє “Я”, бажання бути визнаним, творчий інтерес, захопленість творчим процесом, своєю працею, прагнення досягти найбільшої результативності в конкретних умовах педагогічної праці; комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури [6, с. 98-99].

Професор О.Антонова вважає, що педагогічна креативність передбачає здатність до творчого пошуку, нестандартного розв'язання педагогічних задач і характеризується цілим рядом параметрів. Серед них – здатність до здійснення творчого підходу у педагогічній діяльності; здатність постійно розвивати творчий педагогічний досвід, компетентність; здатність формувати та реалізувати творчу стратегію педагогічної діяльності [1, с. 16].

Дослідниця О.Дунаєва переконана, що педагогічна креативність – це динамічна якість учителя, яка зумовлює інноваційний активно-пошуковий процес організації педагогічної діяльності з метою формування креативності учнів. Вона виявляється в уміннях сприймати й нестандартно розв'язувати професійні проблеми, використовуючи найбільш оптимальні засоби, успішно взаємодіяти з оточенням, особливо за нестандартних ситуацій, втілюваних у спроможності створювати оригінальні продукти, які мають особистісну й соціальну значущість; у здатності до створення нового, у нетрадиційному підході до організації навчально-виховного процесу, вмінні творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, взаємодіяти з вихованцями, колегами, батьками дітей, в умінні розвивати креативність дітей, що знаходила б свій вияв у їхній поведінці, яка ставала б для них нормою життя [2, с. 81].

До компонентів педагогічної креативності О.Дунаєва відносить: внутрішні – мотиваційний (прагнення до нового, гуманістичні настановлення), когнітивний (загальні професійно-педагогічні знання, знання теорії педагогічної креативності), рефлексивний (перцептивність і усвідомлення проблем, сприйняття невизначеності); зовнішні – організаторський (соціальна спрямованість, стимулювання й створення креативного середовища), діяльнісний (дивергентне та системне мислення, комунікативність), продуктивний (демонстрація зразків результатів педагогічної креативності, креативний ступінь рішення навчально-виховних завдань) [2, с. 82].

Педагогічна креативність для майбутнього гувернера – важлива професійно-особистісна риса та спосіб практичної діяльності. Адже, на нашу думку, сучасний гувернер – це особливий тип педагогічного працівника, який скеровує розвиток дитини, управляє процесами навчання й виховання у всій їх багатогранності на основі індивідуального підходу та з урахуванням здібностей, нахилів, інтересів дітей. Гувернерська діяльність відрізняється глибокою особистісною спрямованістю, є персоналізованою, може відбуватися в індивідуальних чи колективних формах (за умов наявності у сім'ї різновікових дітей), включає елементи навчання, виховання, розвитку та соціалізації особистості, має специфічні завдання, зміст, методи, носить неформальний й комфортний характер для усіх її учасників [3, с. 18].

Найвідоміша дослідниця гувернерства Є.Сарапулова на основі вихідних характеристик, які відрізняють його від систем колективного навчання й виховання, виокремлює 14 психолого-педагогічних особливостей навчально-виховної діяльності гувернера й твердить, що гувернерство доцільно визначати як цілісну педагогічну систему та окрему галузь педагогіки, що вивчає особливості індивідуалізованого формування в домашніх умовах освіченої, гармонійно розвиненої, комунікабельної особистості з активною життєвою позицією [5, с. 231]. Воно може мати реабілітаційний чи коригуючий напрямки, поєднуючись з патопсихологією чи соціальною педагогікою. Відповідно дослідниця визначає чотири основні напрями розвитку гувернерства в Україні: робота з дітьми-інвалідами; гувернери-педагоги, що працюють з відстаючими або обдарованими дітьми, готують дошкільнят до навчання в загальноосвітніх закладах; гувернери-вихователі, які наймаються для догляду, виховання й розвитку дитини на певний термін; гувернери – батьки-вихователі у дитячих будинках сімейного типу [5, с. 234-235].

Творчий характер педагогічної діяльності гувернера серед інших передбачає наявність сформованих особливих особистісно-ділових якостей, серед них – педагогічну креативність, для якої, на думку дослідників (Е.Громов, В.Моляко) притаманні сім провідних ознак, як от – оригінальність, евристичність, фантазія, активність, сконцентрованість, чіткість, чутливість. Педагогу-творцю властиві, окрім того, ініціативність, самостійність, здатність до подолання інертності мислення, почуття дійсно нового та намагання його пізнати, цілеспрямованість, широта асоціацій, спостережливість, розвинута професійна пам'ять.

Гувернер обов'язково повинен бути особистістю творчою, для якої характерні стійка, високого рівня спрямованість на творчість, творчий стиль педагогічної діяльності, наявність здібностей, мотивів, знань і умінь, серед яких важливе місце посідають організаторські здібності, ініціативність, активність, наполегливість, увага й спостережливість, мистецтво нестандартно мислити, дослідницький підхід до аналізу навчально-виховних ситуацій та творчого розв'язання педагогічних завдань, самостійність суджень й висновків, емоційно-вольові якості, завдяки яким утворюється продукт, який відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю, у чому важливу роль відіграють такі неусвідомлювані компоненти розумової активності як увага, інтуїція та імпровізація, а також потреба у самоактуалізації, розкритті і розширенні своїх творчих можливостей.

Педагогічна креативність гувернера відрізняється від загально педагогічної креативності, адже детермінована специфікою його діяльності. А саме – надмірною напруженістю, гіпервідповідальністю за результати освітньо-виховної роботи, відірваністю від колег, неможливістю "переключитися" на іншу дитину, невпевненістю в завтрашньому дні, неможливістю порадитися у нестандартній ситуації (звертання ж до батьків сприймається ними часто як некомпетентність), втручанням батьків у процес виховання, особливостями вихованця (оточеного постійною любов'ю або обмеженого у спілкуванні, якщо це дитина з особливими потребами) тощо. Гувернер виконує складну, іноді монотонну, щоденну роботу по привчання дитини до порядку, режиму, виконання певних завдань, доручень. Поєднуючи інваріантні і варіативні види діяльності, він виступає у багатьох ролях: вихователь, вчитель, психолог, музичний керівник, інструктор з фізичного розвитку, медсестра, няня, створює індивідуальний освітній маршрут дитини, який реалізується в умовах позитивного емоційного

спілкування з вихованцем. Одним із найскладніших професійно важливих умінь гувернера є здатність до вибудовування технології цілепокладання як свідомого виду діяльності, своєрідного передбачення результатів власної роботи. Гувернер поставлений в умови, коли він зобов'язаний взяти на себе повну відповідальність й самому визначати власні функції, завдання.

З огляду на вищезазначене зміст професійної підготовки гувернера у ВНЗ повинен об'єднувати культурологічний, психолого-педагогічний, предметний, методичний блоки, які передбачатимуть ампліфікацію (збагачення) змісту традиційної педагогічної освіти. У доборі змісту освіти чільне місце мусить посідати формування практичних та практико-технологічних умінь та навиків, які базуватимуться на системі фундаментальних психолого-педагогічних та професійно-зорієнтованих знань. Саме на цій основі за умови використання відповідних технологій, форм, методів та засобів організації і здійснення навчальної діяльності формуватиметься педагогічна креативність.

У вузівській підготовці майбутніх гувернерів (з огляду на специфіку їх професійно-педагогічної діяльності) важливим, перш за все, є створення особливих умов, провідними серед яких вважаємо: створення педагогічно-креативного середовища; усвідомлення студентами значущості формування особливого типу педагогічної креативності, притаманної саме гувернерові як фахівцеві індивідуального навчання й виховання з широким спектром обов'язків, функцій, можливостей тощо; сприяння особистісно-професійному розвитку шляхом запровадження у навчальний процес інноваційних технологій навчання та оновлених типів традиційних форм учіння (лекції, семінарські та практичні заняття; види практик). Саме за таких умов буде зреалізована основна мета креативного освітнього середовища (К.Кречетников) – “розбудити” в людині творця, максимально розвинути закладений у ньому творчий потенціал.

Педагогічно-креативне середовище можливо створити, організувавши процес теоретико-практичної підготовки як надання можливості кожному студентові вибудувати власну “траєкторію професійно-особистісного зростання”, заохочуючи його ініціативність, активність, самостійність, природну допитливість, здатність до активного науково-теоретичного й практичного пошуку та апробації власного досвіду, бажання реалізувати власне “Я” у майбутній професії. Рівноправними учасниками стають і викладачі, і студенти, які, взаємодіючи між собою ініціюють і підтримують його. Тобто креативне освітнє середовище є особистісним простором, індивідуальним для кожного, хто навчається, простором, що гнучко реагує на запити, прагнення, потреби, опирається на систему цінностей, мотивів конкретної особистості, здатної до самоорганізації.

Нам імпонує позиція К.Кречетникова, який вважає, що професійно-креативне освітнє середовище вузу повинне відповідати наступним основним вимогам, а саме – відсутністю правил, які регламентують дії тих, хто навчається, хід їхньої думки, шляхи пізнання; надання їм волі й самостійності; наявністю великої інформаційної бази, що забезпечує одержання всіх необхідних відомостей, а також позитивних передових зразків творчої діяльності й можливості оцінити її результати; створенням умов для максимального розкриття творчого потенціалу кожного студента, у процесі активної пошукової діяльності, стимульованої прагненням домогтися результату не гіршого, ніж зразковий; відсутністю обмежень у часі, які не дозволяють створити вільну, невимушену атмосферу творчості [4].

Формування педагогічної креативності доцільно вибудовувати, активізуючи навчальний процес за рахунок інноваційних педагогічних технологій, що може відбуватися на основі трьох типів підходів: радикальний (спроба перебудувати весь навчально-виховний процес на основі комп'ютерних технологій, включаючи навчання через Інтернет, дистанційну освіту, віртуальні семінари, конференції, ігри тощо); комбінаторний (незвичне поєднання раніше використовуваних елементів з новими); модифікуючий (покращення, доповнення існуючої методики навчання без суттєвих змін).

Лекція як традиційна форма навчання у ВНЗ містить значний потенціал для формування педагогічної креативності. Особливо це стосується таких типів лекцій, як от – лекція-бесіда або діалог з аудиторією (базується на активному залученні студентів до навчального процесу шляхом використання бесіди або “мозкової атаки”); лекція-дискусія (передбачає вільний обмін думками викладача та студентів); лекція з розбором конкретних ситуацій (у ній в процесі викладання навчального матеріалу використовуються конкретні приклади, які обговорюються) (С.Вітвицька); проблемна лекція (моделює протиріччя реального життя шляхом їх вираження у теоретичних концепціях); “лекція вдвох” (взаємодія і співпраця двох лекторів на основі проблемної подачі навчального матеріалу); лекція-прес-конференція (її зміст оформлено у запитальній формі за запитамі студентів із залученням декількох викладачів); “лекція-провокація” (із використанням методу “живої ситуації”, формує уміння оперативно аналізувати, орієнтуватись у запропонованому матеріалі й оцінювати його); лекція із використанням дидактичних методів (метод конкретних ситуація і т. інше; студенти самі формулюють проблему і самостійно намагаються її вирішити) (Д.Чернилевський).

На лекції доцільно використовувати проблемні задачі та проблемні ситуації. Наприклад: “Гувернер працює з дитиною переддошкільного віку: навчає основам грамоти (читання, письмо), арифметиці і т. інше. Мати, що має педагогічну освіту (учитель початкових класів), однак не працює за фахом, регулярно втручається у хід занять

гувернера з дитиною: дає вказівки, підкреслює вірогідні промахи, тим самим підриваючи авторитет гувернера. Дитина стає неслухняною, капризує, іноді ігнорує поради гувернера. Якими повинні бути дії гувернера у даній ситуації?" Або: "Гувернер працює у родині, де виховується єдина дитина (хлопчик 4-х років). Він – центр життєдіяльності сім'ї, загальний улюбленець, практично не знає ніяких заборон та відмов. В цілому непогано вихований, хлопчик все ж іноді пустує, галасує, бігає по дому, не підкорюється режимним моментам (післяобідній сон, перегляд мультфільмів по телевізору тощо). Гувернер у години відсутності батьків намагається дисциплінувати дитину, пояснити їй правила поведінки в товаристві, з дорослими та незнайомими людьми, вимагає суворого дотримання режиму. Однак батьки практично зводять нанівець його зусилля, дозволяючи дитині у їх присутності та на вихідні дні порушувати режим, поводитись за власним бажанням, безконтрольно. Як гувернерові досягти єдності вимог та дій з батьками вихованця?"

Значний потенціал мають також семінарські (практичні) заняття, на яких практикуються рольові ігри, самоаналіз діяльності студентів, розробка практичних пам'яток виходу з певних професійних чи конфліктних ситуацій, брейн-ринги, прес-конференції, ділові ігри, брейнстормінги, виконання творчих завдань, розробка правил, картографія педагогічної ситуації, апробація тестів тощо. Студенти повинні не тільки правильно відтворити практичні дії, а й на їх підставі продемонструвати творчий характер розуміння та виконання фахових операцій уздовж усього технологічного ланцюжка.

Цьому сприяє й використання кейс-технологій (з англ. case – випадок), що розглядаються науковцями й практиками як один із способів застосування контекстного навчання (А.Вербіцький). Основне призначення кейс-технології – сформувати у студентів уміння вирішувати практико орієнтовані неструктуровані освітні, наукові чи професійні проблеми, а її особливість полягає у створенні проблемної ситуації на основі фактів з реального життя чи професійної діяльності. Кейси-ситуації з реального життя і практики конкретних фахівців передбачають розмаїття рішень й альтернативних шляхів пошуку. Різновидом цього методу є метод аналізу критичних інцидентів – подій чи випадків, які суттєво впливають на результати роботи.

У процесі підготовки кейса застосовуються інформаційні технології, широка джерельна база (Інтернет-ресурси, матеріали ЗМІ), інформація може бути представлена з використанням мультимедіапрезентації, де поєднано текстову інформацію й інтерактивне відео, практикується експертна оцінка колег того чи іншого кейса перед його апробацією у студентській аудиторії. З допомогою цього методу забезпечується активне засвоєння студентами навчального матеріалу із включенням механізмів "занурення" у професійно-практичний контекст майбутньої професії через конкретні ситуації. Наприклад: "Гувернантка працює із гіперактивним хлопчиком 5-ти років. Він не зник дотримуватись режиму, особливо відмовляється від післяобіднього сну. Мати не може дати ради, батько гримає на дитину, бабуся зайняла нейтральну позицію. Як привчити такого вихованця до виконання режимних моментів?", або: "Яким повинен бути стиль діяльності гувернера у сім'ї? Він повинен чітко дотримуватись інструкцій, вимог та побажань батьків чи має право виявляти творчість, самодіяльність, розраховувати на власний професіоналізм, спостережливість тощо? Як віднайти "золоту середину" між слухняністю й дисциплінованістю, діяльністю за інструкцією і творчим підходом, самостійністю?"

На думку академіка І.А.Зязюна, у такому варіанті зміст професійно-педагогічної підготовки студентів постає як динамічне системне утворення, об'єм і глибина якого в основному визначаються інформаційними потребами студента, спрямованими на освітню сферу. Навчаючись, він бере активну участь у процесі модифікації змісту підготовки на рівні осягнення смислів, доцільності, логіки, способів здійснення своєї майбутньої професійної діяльності. Такий підхід І.А.Зязюн називає індивідуально-креативним, вбачаючи його сутність в орієнтації підготовки на самореалізацію майбутнього вчителя у професійній сфері; ціннісно-смысловому розумінні вчителя як педагогічної індивідуальності, завдання розвитку якої вирішується в ході учіння; моменті творення вихователя з кожного студента шляхом актуалізації його сутнісно-родової здатності й потреби у виконанні виховних функцій; цільовій установці на формування особистості креативного типу, для якої педагогічна творчість, "вихід за усталені стереотипи" стає способом професійного буття; варіативно-пошуковому характері процесу підготовки, де активними "співучасниками" формування змісту учіння є самі студенти.

Окрім того, для сприяння формуванню фахівця креативного типу необхідно забезпечити використання системного підходу до організаційно-методичної сторони професійної підготовки гувернера, зокрема посилення її творчого компоненту шляхом застосування у навчально-виховному процесі сучасних педагогічних технологій (кредитно-модульно-рейтингова технологія, інформаційні технології навчання, технологія дистанційного навчання, технологія самоосвіти, особистісно зорієнтоване навчання, креативні творчі технології, портфоліо, технологія проблемного навчання, технологія кооперованого навчання, технологія навчання на основі латерального мислення та інші).

Використання модифікованих традиційних, активних (інтерактивних), інформаційних технологій навчання формує у майбутніх гувернерів здатність до дивергентного мислення, яке допускає варіювання шляхів вирішення проблеми, що й призводить до оригінальних, нестандартних, несподіваних висновків і результатів. Дивергентні здібності розуміються психологами (Дж.Гілфорд, Д.Халперн та ін.), як здатності породжувати безліч різноманітних

оригінальних, рівною мірою правильних ідей щодо того самого об'єкта в нерегламентованих умовах діяльності. У діяльності губернера ці здібності мають неабияке значення.

У процесі формування педагогічної креативності майбутніх губернерів пропонуємо використовувати також і різні завдання для самостійної роботи: наприклад, вести впродовж навчання: "Щоденник майбутнього губернера"; "Словник губернера"; "Практичні поради майбутньому губернерові"; укласти: "Кодекс професійної діяльності губернера"; розробити: "Програму саморозвитку"; "Програму самовироблення основних професійних умінь та індивідуальний план самовиховання".

Доцільним є застосування імітаційних ігрових технологій, адже під час їх застосування забезпечується реалізація принаймні трьох важливих завдань професійної підготовки: оптимізація педагогічного креативного мислення; розвиток професійно-педагогічних умінь та моделювання практичної професійно-педагогічної діяльності. Імітаційні ігрові технології сприяють формуванню у студентів цілісного уявлення про майбутню професію у динаміці, набуттю проблемно-професійного й соціального досвіду, удосконаленню пізнавальної мотивації.

Ефективною формою також є тренінгова робота, у процесі якої розвивається так званий "емоційний інтелект", що трактується як здатність диференціювати позитивні і негативні почуття, а також знання про те, як змінити свій емоційний стан з негативного на позитивний. Розрізняють тренінг партнерського спілкування, тренінг сенситивності та тренінг креативності, що пов'язані з психогімнастичними вправами, які націлені на формування та розвиток умінь, навичок й настанов ефективного спілкування. Наприклад, можна запропонувати таку тематику тренінгів: "Розвиток професійно необхідних особистісних якостей майбутнього губернера"; "Шляхи та способи налагодження позитивної взаємодії губернера з членами родини вихованця"; "Психологічні та комунікативні бар'єри в губернерській діяльності"; "Практичні способи подолання "синдрому емоційного вигорання" у соціального губернера, що працює з дитиною з особливими потребами".

Використання вищеописаних технологій, форм, методів та засобів формування педагогічної креативності майбутніх губернерів у навчально-виховному процесі потребує обов'язкової рефлексії. Вона може включати систему прийомів, як от – зупинки, пригадування ходу діяльності, утруднень, які виникали; вичленовування одиниць, способів діяльності, створення структури діяльності, виявлення внутрішніх протиріч і шляхів досягнення найкращих результатів; аналіз результатів діяльності, зіставлення отриманих результатів з поставленими цілями; з'ясування особистісного змісту діяльності, власного освітнього зростання; погляд на власну освітню діяльність й її результати з боку (уявлення себе іншим, зовнішнім суб'єктом); порівняння отриманих "Я-реального" й "Я-іншого" з "Я-ідеальним"; корегування освітніх цілей і ходу подальшої діяльності.

Висновки... Отже, професіоналізація процесу навчання у вищій школі, у тому числі й формування педагогічної креативності майбутніх губернерів, повинно відбуватись шляхом створення педагогічно-креативного навчально-виховного середовища. У такому середовищі складається система умов організації життєдіяльності майбутніх спеціалістів, які спрямовуються на формування їх ставлення до світу, майбутньої діяльності.

Головними складовими такого середовища виступають: сучасні технології, методи та засоби навчання, що мають чітку професійну спрямованість; науково-дослідна робота студентів різного рівня складності. Таке освітньо-виховне середовище, що виступає причиною і стимулом якісних позитивних змін особистісного розвитку студента, здатне забезпечити формування губернера як представника певної культури (у широкому значенні цього слова); оволодіння ним не стільки системою знань, фахових умінь й навичок, скільки уміннями їх творчо та оперативно реалізовувати у професійній діяльності; формування потреби у самоактуалізації, професійному самовдосконаленні та самоосвіті задля компетентного вирішення професійних завдань.

Подальшого дослідження потребують шляхи формування педагогічної креативності майбутнього губернера у процесі практичної підготовки.

Література

1. Антонова О. Є. Педагогічна креативність у структурі педагогічної обдарованості вчителя / О. Є. Антонова // Нові технології навчання : наук.-метод. збірник : в 2 ч. – Київ – Вінниця, 2011. – Вип. 69. – Ч. 2. – С. 11-17.
2. Дунасва О. М. Сутність та структура педагогічної креативності / О. М. Дунасва // Наука і освіта : науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – Одеса, 2005. – №3-4. – С. 81-83.
3. Кобилянська Л. І. Сучасні педагогічні технології підготовки майбутніх губернерів : навч.-метод. посібник / Л. І. Кобилянська. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2012. – 248 с.
4. Кречетников К. Г. Развитие креативности личности в высшей школе : Требуется перестройка педагогической системы / К. Г. Кречетников // [rb.ru](http://www.rb.ru) : Российский бизнес. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rb.ru/community/articles/articles/2010/01/18/115503.html>.
5. Сарпулова Е. Г. Психолого-педагогічні основи навчально-виховної діяльності губернера : монографія / Е. Г. Сарпулова. – К. : МАУП, 2003. – 264 с.
6. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості : підручник / С. О. Сисоева. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.

Анотація

У статті розглядається проблема шляхів, методів та засобів формування педагогічної креативності майбутніх фахівців індивідуального навчання й виховання – гувернерів – у процесі професійної підготовки у ВНЗ.

Аннотация

В статье рассматривается проблема путей, методов и способов формирования педагогической креативности будущих специалистов индивидуального обучения и воспитания – гувернеров – в процессе обучения в высшем учебном заведении.

Summary

The article focuses on proving The problem of the ways, methods and means of formation of pedagogical creativity of future professionals of individual training and education - tutors - in teaching in higher education.

Ключові слова: гувернер, педагогічна креативність, професійно-педагогічна діяльність, педагогічно-креативне середовище, інтерактивна технологія.

Ключевые слова: гувернер, педагогическая креативность, профессионально-педагогическая деятельность, педагогически-креативная среда, интерактивная технология.

Key words: gouverner, pedagogical creativity, vocational and educational activities, pedagogically-creative environment, interactive technology.

Подано до редакції 13.03.13.

УДК 378. 6. 001.85:78

©2013

Козій О.М.

ЕВРИСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНО-ІНТОНАЦІЙНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Вимоги часу і сучасна освітня парадигма спричинили нові напрямки педагогічних досліджень, а також потреби в суттєвому оновленні сталих наукових проблем, що розвинулись протягом останніх декількох десятиліть. На авансцену сьогодення виходить високоосвічена і висококультурна особистість, професійний авторитет якої безпосередньо залежить від комплексу здібностей, ядром яким виступає її креативний потенціал. Потреба українського суспільства в генерації учителів і викладачів нового типу, кваліфікованих, мобільних спеціалістах, конкурентоспроможних фахівцях, здатних як до творчого саморозвитку, так і спроможних створювати цікаві форми евристично спрямованого навчання, зацікавлювати учнів і студентську молодь інноваційними інформаційно-комунікативними технологіями. Такі тенденції сучасної освіти, що ґрунтуються на надбаннях національної освітньо-культурної спадщини забезпечують плавну інтеграцію вищої освіти України і її кращих представників у європейський освітній простір. У цьому контексті актуалізується призначення учителя музики як носія, пропагандиста, продовжувача і примножувача національних культурних традицій, а також учителя-новатора здатного творчо переосмислювати, модернізувати традиційні методики етновиховання і етнопедагогіки, відносно сучасних вимог, і презентувати їх, з урахування попиту аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... дав змогу виокремити пакет нормативних документів та відповідних концептуальних положень в галузі мистецької освіти, в яких наголошується на важливості розвитку творчих здібностей особистості суб'єкта освіти, як генератора інших властивостей і здібностей, на яких вони базуються. Основні положення щодо забезпечення якості освіти і вимоги до випускників вищих навчальних закладів висвітлені в наступних директивних документах: "Законі України про освіту", Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті та ін.; концепції сучасної філософії освіти України (В. Андрущенко, В. Лутай та ін.) [1, 2]; теоретико-методологічних засадах професійно-художньої майстерності (І. Зязюн, Н. Гузій, А. Козир та ін.) [5, 6]; методологічних засадах мистецької освіти (Е. Абдуллін, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.), теоретичних та методичних засадах професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін (В. Орлов, О. Отич та ін.) [8], педагогічних основах формування духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва (О. Олексюк, М. Ткач та ін.).

Формування цілей статті... Тому метою даної статті є висвітлення найбільш прогресивного і ефективного евристичного напрямку формування творчих здібностей у студентів педагогічних коледжів, зокрема образно-інтонаційних навичок у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін як важливого компонента художньо-емоційного відтворення композиторського задуму. Показ вокально-хорового твору на заняттях з диригування передбачає не тільки мануально-графічне його представлення, а й вокально-емоційне, що в узагальненому вигляді відноситься до художнього трактування і відтворення музичного твору. Тому дуже важливо сформулювати в студента-музиканта психологічну установку на художньо-комплексне виконання